MAGIA CUVÂNTULUI „ACASĂ" DIN PERSPECTIVA SCRIITORULUI VINTILĂ HORIA

OFELIA ICHIM

Într-un permanent dialog cu țara, prin romane și eseuri, Vintilă Horia a fost mereu aproape de poporul din care se trăgea, sperând, cu adevărat, într-o îndreptare a destinului celor exilați în propria lor țară: „M-am întrebat – se confesează el într-un interviu – ce înseamnă România și care este colaborarea ei la contextul culturii universale, la contextul trăirii universale? Am ajuns la concluzia că, peste războaie, peste înfrângeri sau victorii, peste agitații politice sau sociale și chiar peste agitații culturale, românul este un prototip universal pentru viitor. Cred că este singura ființă umană care a știut să adune din trei milenii de experiență și de patimi, în special, este singura ființă umană care nu s-a războit niciodată ca să facă rău voit altuia. Niciodată românul nu a vrut să cucerească teritorii care nu i-au aparținut. Deci este un om fundamental al unei păci universale, care o să vină odată în omenire, poate nu prea târziu, și al cărei fundament omenesc l-a pus omenia română. Asta este credința mea"[1].

În 1990 are certitudinea că destinul românilor se va reașeza în matca sa firească. El percepe această realitate ca posibilă, în primul rând, la nivel spiritual. Impulsul dorit să se producă pornind de la certitudinea creatoare a culturii românești ar fi fost liantul prin care unitatea tuturor celorlalte nuclee esențiale (economic, politic, social) se putea realiza. Simbioza acestor factori vitali în existența unei națiuni ar fi propulsat țara într-un areal de dezvoltare meritat de zeci de ani. „România nu se va salva decât prin întoarcerea către tradiția creștină a neamului – nota Vintilă Horia într-o scrisoare către Mihai Cantuniari. Cred de asemenea că numai prin cultură și spirit ne vom recăpăta o independență pe care, politic, într-un fel sau altul, va fi greu să ne-o recăpătăm, având în vedere presiunile din afară, bune sau rele. Numai o Românie spirituală și culturală va putea fi într-adevăr liberă, baza pentru o independență politică absolută, posibilă într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat. Important este să ne salvăm esența, fără de care existența nu e posibilă. Mă refer la un distinguo heideggerian între cele două concepte. Revistele, paginile literare ale ziarelor, universitățile, cercurile culturale din capitală și din provincie pot fi astfel focare de libertate pentru viitor"[2].

---

[1] Marilena Rotaru, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*, București, Editura Ideea, 2002, p. 17–18.
[2] *Ibidem*, p. 292–293.

ALIL, t. XLII – XLIII, 2002 – 2003, București, p. 181–184

BDD-A1310 © 2002-2003 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:43 UTC)

Speranța că va reveni în țară după ce regimul comunist va fi căzut i-a dat echilibru și încredere. În același timp, din tot ce așterne pe hârtie, fie că sunt romane, poezii, eseuri ori scrisori către prieteni, Vintilă Horia își destăinuie dorul pentru acel „acasă" pe care nu-l poate rosti decât făcând referire la țara unde s-a născut. „Acasă" nu a mai putut rosti nici poetul Ovidiu, personajul central din romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, și nici alt exilat, Toma Singuran, personajul din *Salvarea de ostrogoți*, aflat, paradoxal, în exil în propria sa țară – soartă impusă de regimul politic prin diabolicele deportări în Bărăgan ori prin izolarea și chinurile din închisori și din beciurile Securității. În postfața volumului de poezii *A murit un sfânt*, apărut în 1952 în Argentina, Vintilă Horia își confesează cititorului necunoscut durerea trăirii rupturii de spațiul-matrice, deoarece el se află într-un îndepărtat spațiu-fragment, izolat de timpul căruia ar fi trebuit să-i fie martor în propria sa țară: „Singura mea durere era aceea de a fi rămas fără Patrie... Căci Patria e una singură și nici o satisfacție nu poate egala pe aceea de a regăsi pământul inițial, parfumul unei pajiști... cuvintele unei voci cunoscute și nemaiauzite de mult, zgomotul unei străzi din copilărie. Acasă e cuvântul cel mai plin de înțelesuri, în orice limbă. Acasă!... Căile Domnului sunt mai mult decât ciudate, însă la începutul fiecăreia dintre ele stă scris cu litere de foc semnul întoarcerii acasă"[3].

Tulburarea și erodarea normalității politicului și a metapoliticului sunt percepute atât în trilogia exilului (*Dumnezeu s-a născut în exil*, *Cavalerul resemnării*, *Salvarea de ostrogoți*), cât și în eseuri și articole-rechizitorii precum *Despre degradare și risc*, *Autobiografie spirituală*, *Ceva despre locurile înalte*, *Există o singură problemă în Transilvania: comunismul*, *Către o regăsire în ființă*, *Ce ne mai poate fi de folos*, *O armată pentru un nou început*, *Pentru o biserică mai unită*, *O știință despre lume și despre noi cu totul nouă*, *Ce nu-ți doresc ție*, *Întoarcerea la real* etc.

Meditând la deșertăciunea gloriei spre care toți împărații romani se consideră îndreptățiți să acceadă, disprețuind sinceritatea și adevărul în favoarea minciunii și a intrigilor mercantile, Ovidiu, personajul din romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, constată realitatea efemeră, sortită pieirii Imperiului: „Trebuie să fii ori inconștient ori favorit al regimului ca să nu dorești o schimbare, ca să nu-ți dai seama de un lucru foarte grav: că am pierdut orice libertate și că ajunge un cuvânt rostit de un sclav la urechea unui polițist, ca să-ți pierzi averea și viața. Este deci logic să gândești că pacea lui Augustus este pacea fricii și că, la Roma sau la Tomis, există oameni care cugetă altfel decât senatorii. Mulți au primit pedeapsa pe negândite, ca mine, și au descoperit adevărul abia după ce au simțit pe pielea lor asprimea lui «Jupiter»"[4].

[3] *Ibidem*, p. 154.

[4] Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, Craiova, Editura Europa, 1991, p. 37.

BDD-A1310 © 2002-2003 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:43 UTC)

Nu este suficient ca memoria să înregistreze permanent; cel care suferă trebuie „să se spună" în pagini scrise – mărturie pentru cei care vor avea datoria să judece şi să se cutremure de groaza unui repetabil coşmar. Toma Singuran, personajul din *Cavalerul resemnării,* continuă jurnalul predecesorului său condamnat la aceeaşi inexplicabilă desţărare în propria sa ţară. Legătura cu ţara, cu „acasă", se face scriind în mare taină, ca într-un ritual, pe foile unui caiet de şcoală, ameninţat de teama de a nu fi surprins şi aruncat din nou în beciurile Securităţii. „Nu vor da niciodată de manuscris, îşi spunea el, pot chiar să-l azvârl în foc, căci eu însumi sunt îmbibat de el, eu sunt manuscrisul. Ar trebui să mă ucidă pentru a neutraliza mesajul"[5]. A trăi devine similar cu a salva manuscrisul de orice fel de deteriorare. Se produce, astfel, o simbioză între tot ce ţine de natură, precum şi de întunecata pivniţă ca adăpost al manuscrisului, şi existenţa fizică şi psihică a celui care, prin condamnare la singurătate, se descoperă pe sine, se autodefineşte, îşi conştientizează esenţialul fiinţării sale. „Vom da o conştiinţă pietrelor, merilor, care au probabil deja una. Vom îmbiba cu spirit până şi ultimele molecule ale cosmosului, salvându-l astfel de căderea în entropie: de asta trebuie să supravieţuiesc, îşi spuse el zâmbind. Beciul, păzitor al manuscrisului şi al vieţii sale viitoare, al propriei sale vieţi, fără îndoială, părea că înţelege, concentrat în jurul flăcării tremurătoare a lumânării sale în mers. Că-i înţelege şi primeşte învăţătura. Eu sunt conştiinţa acestei pustietăţi".

Pierderea Basarabiei şi a nordului Bucovinei este percepută de tânărul Vintilă Horia, care tocmai se pregătea să plece cu funcţia de ataşat de presă la Roma, ca o primă pierdere a lui „acasă", ca „sfârşitul unei lumi româneşti", „o dramă cumplită" ce „încheia un ciclu din istoria României". Legăturile spirituale ale scriitorului român cu acea parte a României erau adânci, căci îi fusese dat să copilărească pe meleagurile Basarabiei, tatăl său fiind numit inginer agronom la Cahul şi, apoi, la Chişinău, iar fratele său mai mic se născuse pe aceleaşi plaiuri. „În iunie 1940, după un ultimatum, ai cărui termeni n-au fost nici măcar respectaţi, şi cu consimţământul *sine qua non* al aliatului nazist, Uniunea Sovietică a invadat Basarabia şi Bucovina de Nord – rememorează, îndurerat, Vintilă Horia în eseul *Despre degradare şi risc*. Scene oribile au avut loc atunci în acele regiuni, scene obişnuite şi tipice situaţiei în care armata Utopiei pătrundea pe teritoriul Omeniei. Şi nimeni, din întreaga lume, n-a strigat în numele nostru, căci noi nu mai aveam glas pentru a striga, nici lacrimi pentru a plânge, cum spuneau bătrânii noştri cronicari. După două luni a fost rândul Transilvaniei şi al Dobrogei meridionale. În foarte scurt timp, România pierduse un sfert din teritoriul ei şi nimeni în Europa, nici măcar puterile care ne garantaseră integritatea frontierelor – Franţa şi Anglia – nu mai erau în măsură să ne apere. Lumea părea să fi devenit prada celor doi aliaţi, care-şi împărţiseră întâi Polonia: Germania lui Hitler şi Rusia lui Stalin"[6]. Destinul

[5] Idem, *Salvarea de ostrogoţi*, Craiova, Editura Europa, 1993, p. 76.
[6] Marilena Rotaru, *op. cit.*, p. 122–123.

BDD-A1310 © 2002-2003 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:43 UTC)

eseului menționat a fost unul nefast, sortit eșecului în menirea de a fi publicat. Scris pentru a însoți romanul *Cavalerul resemnării*, ca un avertisment adresat cititorilor în legătură cu denigrarea autorului său, o dată cu desemnarea drept câștigător al premiului Goncourt, eseul a fost refuzat de către editori, fiindu-le teamă de reacțiile acelei părți a presei care îl atacase pe Vintilă Horia. Abia în anul 2002, după moartea scriitorului, eseul a fost editat în România.

Pentru a rezista mai ușor depărtării de țară, scriitorul percepe exilul ca pe o încercare inițiatică, o probă decisivă care se confundă cu însuși parcursul vieții. „Acasă" primește conotațiile lui „a fost odată" din basme, se încarcă tot mai pronunțat cu nimbul secvențelor de existență cu valențe mitice. Devine rădăcina prin care seva vieții se înalță spre cer. „Din această experiență a exilului pe care l-am trăit, România a ieșit în sufletul meu mai aprofundată și mult îmbogățită. În esența mea românească – se confesează scriitorul – eu nu m-am schimbat. M-am schimbat din punct de vedere existențial. Eu n-am ieșit din spațiul mioritic"[7].

Vintilă Horia își apără dreptul la „acasă" și prin revolta împotriva impostorilor într-ale sincerității respectului față de țară; el se simte înnobilat de numele de „român" și, tocmai din această certitudine, a închinat ultimul roman, *Mai sus de miazănoapte*, voievodului Ștefan cel Mare – unic roman scris direct în limba română. „Trebuie să fii într-un fel un degenerat sau un superficial ca să încerci – cum au făcut unii – să-ți construiești gloria pe un atac al propriului tău popor, al propriului tău trecut. Înseamnă a te denigra pe tine însuți. Dacă rămâi tu însuți, dacă reușești să nu-ți pierzi rădăcinile, atunci duci ceva mai departe"[8]. Așa a înțeles românul Vintilă Horia să trăiască și să scrie, deși soarta a făcut să-și strămute firul existenței în Italia, în Argentina, în Spania.

THE MAGIC OF "BEING AT HOME": VINTILĂ HORIA'S VIEW

ABSTRACT

The hope of returning in his country after the fall of the communist regime offered Vintilă Horia both comfort and a reason for living. In everything he wrote – novels, poems, essays, letters – he confessed his homesickness, the need of "being at home" in his native country, Romania.

Institutul de Filologie Română
„A. Philippide"
Iași, str. Codrescu, nr. 2

[7] *Ibidem*, p. 76.
[8] *Ibidem*.

BDD-A1310 © 2002-2003 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:43 UTC)